

corruption as a usual and normal method of behaviour. And when they take notice of corruption and often verbally condemn it, they do not feel the need to actively and in real life take action against it. In the cases when the system is extremely corrupted in the long term, members of the given society can ignore or even marginalise corruption in the government.

Even in the systems where such a broadening of the corruption climate and the corruption norms did not take place and the citizen body perceives corruption as a problem, we very rarely come across the topic of corruption actually significantly influencing politics of such a system.

According to the author's interpretation, the explanation can be found in the weakness of civil societies in post-Communist states. In the first part of the text, the author introduced the issues which lead to the weakening of civil societies in those states. If people do publicly engage (which is something that, due to general social distrust in the particular society, only really happens to a limited extent), they often do not know how to advocate their demands.

Any kind of political action (if it even comes about) which rejects corruption is, in such an environment, which is „strengthened“ by a feeling of general social distrust, rather unique. However, if we look at the latest development in the Czech Republic, we can find some signs of the situation changing.

Martin Pitař

Trianonská smlouva a její reflexe v současné maďarské politice

Abstract:

After the 2010 Hungarian parliamentary election, Hungary found itself in a very specific position within Europe. Due to the election results, the conservative right-wing Fidesz party was able to form a single-party government with constitutional majority, which meant it was very easy for them to pass new legislation. At the same time, the strongly nationalist Jobbik also party entered the Hungarian Parliament. This party founded the Hungarian Guard, a paramilitary group. Due to those variables, certain links, which are demonstrated in the form of laws that reflect the more than ninety years old Treaty of Trianon, are emerging in Hungarian politics. The aim of this paper is to analyse a number of laws which reflect or refer to the Treaty of Trianon, and which were passed in the Hungarian Parliament in the last two years. The first analysed law establishes the day of the signing of the treaty (the 4th of June) as the Day of National Unity of all Hungarians. The second one is the law on dual citizenship, which makes it possible for the Hungarians living in other states to apply for Hungarian citizenship. In the third part of the article, the new Hungarian constitution is analysed. A part of this analysis also focuses on the strongly nationalist Jobbik party and of their offshoot – the paramilitary Hungarian Guard.

Keywords: Hungary, Treaty of Trianon, Fidesz, Jobbik, Law on National Cohesion, Law on Dual Citizenship

1. Úvod

Více než devadesát let uplynulo od podpisu Trianonské smlouvy, která byla součástí versailleského systému mírových smluv mezi vítěznými a poraženými mocnostmi. Tímto dokumentem byly po první světové válce stanoveny hranice nově vzniklého maďarského státu, který se stal nástupcem poraženého Uherska. Hranice narýsované podle Trianonské smlouvy znamenaly, že z velkého a rozsáhlého státu se z hlediska mezinárodních vztahů stala malá a ve své podstatě bezvýznamná země. Maďarsko díky této smlouvě ztratilo více než dvě třetiny svého území a několik milionů obyvatel se ocitlo za hranicemi své vlasti. Podmínky této smlouvy byly z pohledu obyvatelstva velice tvrdé a byly vnímány maďarskou společností jako ponižující a nespravedlivé. Dodnes je Maďary tento krok většinou vnímán jako křivda a v důsledku toho se téma Trianonské smlouvy v maďarské politice více či méně objevovalo během celého dvacátého století. I dnes, na začátku druhého desetiletí jednadvacátého století, se Trianonská smlouva, spíše tedy její důsledky, odráží v maďarské politice. Odkaz na Trianon můžeme najít jak v zahraniční politice Maďarska, tak také v programatice etablovaných politických stran v maďarském parlamentu. Oficiální maďarská politika během několika posledních let reflektovala Trianonskou smlouvu různými způsoby, příkladem můžou být sporné zákony o dvojím občanství, zákon o národní soudržnosti či změna ústavy, která přichází v platnost právě v letošním roce¹ a je pro svůj nacionalistický nádech kritizována jak opozicí v Maďarsku, tak i na půdě Evropské unie či některými dalšími státy ve světě.

Cílem tohoto článku je analýza výše zmíněných zákonů, které svým charakterem odkazují na Trianonskou smlouvu. Vzhledem k časovému vymezení od posledních parlamentních voleb (2010) se budu kromě zmíněných zákonů zabývat také politikou stranou Fidesz,² která v posledních volbách zvítězila ústavní většinou, když získala 68 % hlasů³ a má tak největší vliv na politický systém současného Maďarska. Budu si klást otázku, zda jsou analyzované zákony pouhými symbolickými akty či mají nějaký skutečný vliv, kvůli kterému jsou velmi často kritizovány. Jednotlivé zákony zde představím a zároveň nabídnu pohledy jak kritiků, tak i zastánců.

Také se zde budu zabývat další stranou, která je zastoupena v maďarském parlamentu – Hnutí za lepší Maďarsko (Jobbik). Jobbik je radikální strana, která při posledních volbách získala 12 % hlasů.⁴ Rétorika strany Jobbik se dotýká kromě jiného

také Trianonské smlouvy a maďarské menšiny žijící mimo území dnešního Maďarska. Z této politické strany vychází polovojevské uskupení s názvem Maďarská garda, které se budu kvůli propojení se stranou Jobbik, a ještě silnější nacionalistickou rétorikou s odkazem na Trianon, věnovat ve stručnosti taktéž, přestože bylo toto uskupení zakázáno soudem již v roce 2009. Kromě výše zmíněného budou popsány zákony a politické strany v tomto článku porovnány s teorií nacionalismu prostřednictvím několika autorů (Ernest Gellner, Miroslav Hroch a Elie Kedourie), přičemž článek nemá ambici konfrontovat jednotlivé teoretické přístupy k nacionalismu v souvislosti s modernistickým, pereniálním či primordialistickým pojetím, spíše se zaměří na to, jak tyto jednotliví autoři charakterizují nacionalismus a zda znaky nacionalismu můžeme objevit v popsáných jevech v Maďarsku. Bude tak zodpovězena otázka, zda můžeme v případě Maďarska hovořit o vzrůstajících nacionalistických tendencích, které jsou této zemi v poslední době přisuzovány.

2. Domácí politika a Fidesz

Český politolog Vít Hloušek říká, že již při utváření maďarského stranického systému na počátku devadesátých let nehrálo velkou roli štěpení socioekonomické (tj. přístup stran k přerozdělování zdrojů). Rozhodujícími prvky, kvůli kterým se utvářely vztahy uvnitř maďarského stranického spektra, byla podle Hlouška témata spojená hlavně s kulturně-teritoriálními dimenzemi politického soupeření. Konkrétně to jsou otázky uspořádání maďarského státu, jeho vztah k vlastní minulosti, ke křesťanské tradici či problematika maďarských menšin v zahraničí. Nacionalismus tak byl tedy součástí politických programů všech stran, které se v průběhu devadesátých let objevovaly na politické scéně, přičemž docházelo k postupnému růstu vlivu i socioekonomického štěpení (Hloušek 2006, 487). Jedním z nejstabilnějších aktérů maďarského stranického systému v posledních dvaceti letech je strana Fidesz.

Fidesz byl založen již na konci osmdesátých let a nejprve byl zaregistrován jako mládežnická organizace. O Fidesz jako o politické straně můžeme hovořit již od II. kongresu v říjnu roku 1989. V roce 1995 byl doplněn název strany – Fidesz-MPP (Svaz mladých demokratů – Maďarská občanská strana) (Hloušek 2006, 492).

Stranu jsme mohli podle maďarského politologa Gabora Toka na počátku devadesátých let zařadit mezi liberální strany, ovšem během tohoto desetiletí došlo k velkému ideologickému posunu. Z původní liberální, sekulární, kosmopolitní strany pro mladé lidi se stala konzervativní pravicová strana, která používá nacionalistickou rétoriku a má všechny vlastnosti standardní konzervativní strany (např. antikomunismus, náboženství), mezi největší stoupence strany patřila nižší a střední třída (Toka 2004, 313). Velká proměna strany je přisuzována Viktoru Orbánovi, který je, s krátkou

1) Rok 2012.

2) Strana Fidesz zvítězila v koalici s křesťansko-konzervativní stranou KDNP.

3) *Oficiální stránky maďarských voleb – výsledky parlamentních voleb z roku 2010*, <http://www.valasztas.hu/dyn/pv10/outroot/vdin2/en/l50.htm>, 5. 8. 2012.

4) *Oficiální stránky maďarských voleb – výsledky parlamentních voleb z roku 2010*, <http://www.valasztas.hu/dyn/pv10/outroot/vdin2/en/l50.htm>, 5. 8. 2012.

pauzou mezi lety 2000–2003, předsedou strany od roku 1993.⁵ Přestože strana používala nacionalistickou rétoriku, Lukáš Benda, zabývající se maďarským nacionalismem, ji označuje jako stranu nejméně nacionalistickou v průběhu devadesátých let oproti ostatním pravicovým stranám. Fidesz byl mezi lety 1994–1998 stranou opoziční a v jeho rétorice se objevovalo například formulování kritiky na tehdejší vládu, která uzavírala se sousedními státy základní smlouvy, které podle Fideszu neobsahovaly žádné záruky na práva etnických Maďarů, kteří v těchto zemích žijí jako menšina (Benda 1999, 112).

Velkým úspěchem strany Fidesz bylo jmenování vlády v čele s Viktorem Orbánem mezi lety 1998–2002. Paradoxem podle Benda je, že přestože dříve v opozici kritizovala podepisování smluv se sousedními zeměmi, tak po nástupu k moci se žádným způsobem nesnažila tyto smlouvy zrušit či přehodnotit. Fidesz v této době institucionalizoval tzv. maďarsko-maďarské summity ve stálou maďarskou konferenci, kde docházelo k setkáním Maďarů žijících v sousedních zemích s představiteli Maďarska (Benda 1999, 112).

Pokud bychom chtěli reflektovat téma Trianonské smlouvy, tak kromě ustanovení maďarsko-maďarských summitů, bylo velkým tématem v tomto období schválení tzv. Status law, zákona z roku 2001, který se dotýkal všech Maďarů žijících v zahraničí a byl považován za kontroverzní (Spinner 2002, 7). Maďaři žijící v jiných státech mohli zažádat o průkaz totožnosti, který jim umožňoval po dobu tří měsíců v roce pracovat na území Maďarska, pokud tento průkaz obdrželi, museli odvádět daně v Maďarsku a zároveň tak měli nárok na bezplatnou zdravotní péči či studium, dále mohli získat například národní vyznamenání. Doslova bylo cílem zákona „zachování národní identity“ (Stewart 2002, 18). Tento zákon si získal velkou podporu právě u Maďarů žijících v pohraničí, přičemž hlavním důvodem byly nižší platy v ostatních zemích, většina Maďarů do té doby pracovala v Maďarsku ilegálně. Tento zákon se dotýkal etnických Maďarů v šesti sousedních zemích kromě Rakouska, jehož zařazení si Evropská unie nepřála. Tento zákon byl v Maďarsku schválen i opoziční socialistickou stranou, ovšem setkal se s negativním přijetím na Slovensku či Rumunsku.⁶ Z tohoto důvodu byl zákon analyzován Benátskou komisí v rámci EU, z jejího vyjádření pak vyplývá kompromis, kdy je oceněn maďarský přístup k menšinám v jiných zemích jako ušlechtilý, ale zároveň upozorňuje, že problematika menšin by měla být starostí hlavně státu, ve kterém se tyto skupiny obyvatel objevují (Stewart 2002, 18).

Politika strany Fidesz směřovala již dříve svým konzervativním charakterem k ochraně a podpoře etnických Maďarů žijících za hranicemi státu. Po osmileté

vládě socialistů dostala strana velkou šanci bez problémů uplatnit svou politiku v roce 2010, kdy vyhrála parlamentní volby. Zajímavostí je, že se strana ve svém předvolebním programu nezmiňuje na rozdíl od strany Jobbik ani slovem o Trianonu, největší důraz klade na ekonomiku a veřejnou bezpečnost (reforma policie atd.).⁷ Ještě než se zaměříme na konkrétní zákony, můžeme zmínit situaci z počátku roku 2011, která dle některých kritiků charakterizuje maďarský nacionalismus, který momentálně reprezentuje strana Fidesz.

Maďarsko zahájilo 1. ledna 2011 předsednictví Rady EU a u této příležitosti odhalilo koberec vytvořený maďarskou umělkyní Lívií Pápaiovou. Ihned po odhalení koberce se na adresu Maďarska snesla vlna kritiky, protože součástí koberce, který měl charakterizovat kulturu a dějiny země, byla i mapa Rakouska-Uherska. Poslankyně za rakouské Zelené, Ulrike Lunaceková, kritizovala koberec jako „ilustraci Orbánova záměru překonat Trianonskou smlouvu.“⁸ Tento pohled je podle ní zpátečnický a neobsahuje myšlenku o společné evropské budoucnosti. Rumunský zákonodárce Ioan Mircea Pascu poznamenal, že toto gesto akorát „pobouzí nacionalistické tendence v době, kdy je potřeba solidarity uvnitř EU.“⁹ Ke koberci se vyjádřil také český europoslanec Miroslav Ransdorf, který tvrdí, že se Maďarsko snaží odvést pozornost od skutečných problémů, se kterými se potýká, hlavně v podobě špatné ekonomické situace.¹⁰ Celou situaci komentoval mluvčí maďarského předsednictví Marton Hajdu, který popisuje koberec jako časovou osu kulturních, historických a vědeckých symbolů a obrazů Maďarska.¹¹ Součástí koberce byly kromě kritizované mapy také podobenky maďarského patrona sv. Štěpána, krále Zikmunda Lucemburského, na koberci bylo také znázorně-

7) Fidesz: *Nemzeti Ügyek Politikája 2012*, http://static.fidesz.hu/download/481/nemzeti_ugyek_politikaja_8481.pdf, 8. 11. 2012

8) iDNES.cz: *Maďaři mají místo Entropy běhoun. Češi byli aspoň vtipní, zlobí se Brusel*, 14. 1. 2012, http://zpravy.idnes.cz/madari-maji-misto-entropy-behoun-cesi-byli-aspon-vtipni-zlobi-se-brusel-1no-/zahranicni.aspx?c=A110114_131229_zahranicni_aha, 10. 9. 2012.

9) BBC: *Hungary in EU presidency history carpet row*, 14. 1. 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-12194899>, 10. 9. 2012.

10) iDNES.cz: *Maďaři mají místo Entropy běhoun. Češi byli aspoň vtipní, zlobí se Brusel*, 14. 1. 2012, dostupné na: http://zpravy.idnes.cz/madari-maji-misto-entropy-behoun-cesi-byli-aspon-vtipni-zlobi-se-brusel-1no-/zahranicni.aspx?c=A110114_131229_zahranicni_aha, 10. 9. 2012.

11) BBC: *Hungary in EU presidency history carpet row*, 14. 1. 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-12194899>, 10. 9. 2012.

5) Fidesz: *A Fidesz története*, <http://www.fidesz.hu/index.php?Cikk=60>, 27. 9. 2012.

6) BBC: *Hungary „Status law“ irks neighbours*, BBC News, 19. 6. 2001, http://news.bbc.co.uk/2/hi/world/monitoring/media_reports/1397385.stm, 10. 9. 2012.

né kuličkové pero, které si patentoval László Bíró či runová abeceda starých Maďarů.¹² Můžeme jen polemizovat o tom, zdali je kritika oprávněná a koberec skutečně odráží nacionalistickou rétoriku strany Fidesz. Považovat ztvárnění historie země za nacionalistické je možné, vzhledem ke sloům Miroslava Hrocha, který říká, že symboly jsou faktorem, který umožňuje šířit národní identitu a může v lidech vzbuzovat důvěru v národ (Hroch 2011, 238). Věnujme se ale konkrétním zákonům, které má na svědomí Fidesz, začněme od zákona, který vypadá pouze jako symbolický akt – Zákon o národní soudržnosti.

3. Zákon o národní soudržnosti

Slovenský historik Štájan upozorňuje na každoroční vzpomínkové akce či pochody k výročí podpisu Trianonské smlouvy, které v posledních letech organizovaly především extremistické skupiny v čele se stranou Jobbik a z ní vycházející Maďarskou gardou. Nežádka kdy tyto akce organizovala i strana Fidesz. Přestože se strana Fidesz snažila distancovat od extremistických skupin, tak v některých případech nebyla úspěšná, Štájan připomíná vzpomínkovou akci v Jageru v roce 2008, které se zúčastnila kromě strany Fidesz také Maďarská garda či strana Jobbik. Ostatně jak píše Štájan, organizátoři podobných akcí jsou si velice dobře vědomi emocionální či politické účinnosti podobných akcí. Předseda Republikové rady Fideszu a předseda maďarského parlamentu, László Kövér, se vyjádřil následovně: „Nejdůležitější funkcí podobných setkání je, že je konečně možné pocítit morální sílu, vůči které se po určitém čase nedokáže vzepřít žádná politická moc“ (Kövéř dle Štájan 2010, 81). Mohli bychom zde zmínit Hrochův poznatek o emocionální stránce nacionalismu, vztah k národu podle něj musí obsahovat i jisté emotivní prvky (Hroch 2011, 233).

V roce 2011 navrhla a prosadila strana Fidesz v maďarském parlamentu návrh zákona, který vyhláší 4. červen (den podepsání Trianonské smlouvy) jako Den národní soudržnosti všech Maďarů. V návrhu zákona se píše: „*My, členové Parlamentu Maďarské republiky [...], připomínáme si jednu z největších dějinných tragédií Maďarů, historické Maďarsko rozdrobivší a samotný maďarský národ pod nadvládou několika států vtlačivší [...]*“ Text zákona také žádá dodržování „*práva národních společenství na vnitřní sebeurčení*“ a odsuzuje „*veškeré snahy, jež jsou zaměřovány na vyvolávání asimilace na území daného státu v menšině žijících částí jiného národa*“. V zákonu se dále píše: „*Parlament Maďarské republiky považuje za svou povinnost nabádat dnes žijící příslušníky ná-*

roda a budoucí generace k tomu, aby – věčně vzpomínajíc trianonským mírovým diktátem způsobené národní tragédie, majíc na zřeteli i naše v příslušných jiných národů právem pocítit křivdy vyvolávající chyby a poučující se z nich, čerpající síly z příkladů soudržnosti v zápasech uplynulých devadesáti let a z výsledků národní obnovy – pracovali na posilování národní soudržnosti.“¹³

Tento zákon byl podpořen 302 poslanci, proti bylo 55 poslanců. Proti tomuto zákonu hlasovala opoziční Maďarská socialistická strana, přičemž se snažila o několik pozměňovacích návrhů, jedním z nich byla například klauzule o tom, že cílem tohoto zákona není revize hranic. Stejně tak socialisté vyjádřili odmítavý postoj k preambuli zákona, který říkal, že „*My poslanci Národního shromáždění Maďarské republiky, kteří věří, že Bůh je pánem dějin [...]*“ (Štájan 2010, 81–82).

Po schválení tohoto zákona se opět zvedla vlna kritiky. Kromě států, které na svém území mají maďarskou menšinu, se mezi nejhlasitější kritiky zařadili i prezident ČR Václav Klaus a tehdejší premiér Jan Fischer. V oficiálním tiskovém prohlášení Václava Klause a Jana Fischera se píše, že „*Prezident republiky a předseda vlády ČR se znepokojením vzali na vědomí Zákon o národní soudržnosti, přijatý Parlamentem Maďarské republiky. Považujeme za nepřijatelné, že zákon znevažuje Trianonskou mírovou dohodu, která je jedním ze základních prvků evropského smluvního uspořádání, jehož je i Česká republika součástí. Za zcela nepřipustné a nebezpečné považujeme vyslovování podpory požadavkům na vytváření různých forem regionální autonomie.*“ Dále prezident s premiérem vyjadřují svou obavu nad „*vytvářením prostředí pro růst extremismu [...]*“¹⁴

Například z Hrochova pohledu můžeme tento zákon označit za silně nacionalistický, Hroch přirovnává národ k jakémusi národnímu tělu, příslušníci národa žijící v jiných zemích jsou považováni za součást vlastního národního těla a každá křivda, kterou utrpí je chápána jako utrpení celého národa, v případě tohoto zákona vidíme křivdu vyjádřením o asimilaci částech národa či přirovnáním Trianonu k národní tragédii (Hroch 2011, 236). Tento zákon byl podpořen všemi stranami s výjimkou socialistů, zde se potvrzují slova Kedourieho o tom, že nacionalismus není doktrínou levice či pravice, může být součástí stran jak v levém, tak i v pravém spektru (Kedourie 2003, 108). Přestože se jedná o zákon symbolický, který nemá větší význam, tak v očích ostatních zemí může být považován jako velká provokace, co vedlo Fidesz k návrhu a schválení tohoto zákona?

Maďarský velvyslanec v České republice László Szóke mluví o strategii strany Fidesz v rámci vnitřní politiky Maďarska. Fidesz získal v posledních volbách vel-

12) iDNES.cz: *Maďaři mají místo Entropy běhoun. Češi byli aspoň vtipní, zlobí se Brusel*, 14. 1. 2012, http://zpravy.idnes.cz/madari-maji-misto-entropy-behoun-cesi-byli-aspon-vtipni-zlobi-se-brusel-1no-zahranicni.aspx?c=A110114_131229_zahranicni_aha, 10. 9. 2012.

13) iHNED.cz: *Zákon o národní soudržnosti*, http://img.ihned.cz/attachment.php/780/25871780/s8ajURFnOS6Lt13qHQPWgep0fEKI1iu/TrianDen_narodni_sou-drznosti.pdf, 10. 9. 2012.

14) Klaus.cz: *Tiskové prohlášení k Zákonu o národní soudržnosti přijatém v parlamentu Maďarské republiky*, 4. 6. 2010, <http://www.klaus.cz/clanky/2620>, 10. 9. 2012.

kou podporu, možná až překvapující, stejně překvapující ale byla i podpora Jobbiku, ten přicházel do voleb s dvěma hlavními tématy, které mu přinesly popularitu. První z těchto témat byli Romové. Fidesz chtěl oslabit Jobbik a tak přišel s vlastním programem na posílení bezpečnosti a veřejného pořádku, tím sebral Jobbiku jedno téma. Druhým tématem, se kterým Jobbik během voleb manipuloval a které mu přineslo popularitu, byly křivdy, jež jsou pro Maďary typické po celé dvacáté století a de facto začaly Trianonem. Fidesz viděl svoji šanci uzmout toto téma Jobbiku a proto schválil tento symbolický zákon, který v podstatě nic neznamená a Szöke ho označuje jako bezzubý. Fidesz tak pouze odpověděl na přání voličů, kteří do té doby podporovali Jobbik (Szöke 2012).

Poprvé si Maďari tento den připomněli oficiálně již 4. června 2010, kdy po zasedání parlamentu proběhla bohoslužba věnovaná Trianonu (Šutaj 2010, 83). Dle výše popsaného můžeme považovat tento zákon rozhodně za silně nacionalistický, ovšem argumentace, jež ho ospravedlňuje a která říká, že se jedná pouze o vnitropolitickou hru s cílem získat voliče je svým způsobem pochopitelná.

4. Zákon o dvojím občanství

Předchozí popsaný zákon je symbolického charakteru a ve své podstatě zásadním způsobem nezasahuje do života obyvatel. Jinak je tomu u zákona o dvojím občanství, tento zákon schválil maďarský parlament v květnu roku 2010, zákon říká, že maďarské občanství může získat i člověk, který nemá trvalý pobyt v Maďarsku, pouze maďarsky mluví a má maďarské či uherské předky, což je změna oproti předchozí verzi zákona.¹⁵ Tento zákon schválilo v maďarském parlamentu 344 poslanců, jen tři byli proti.¹⁶ To svědčí o konsenzu, který je charakteristický mezi politickými stranami v Maďarsku, pokud se jedná o zákony jistého vlasteneckého či nacionalistického charakteru.

Nejhlasitějším kritikem tohoto zákona bylo Slovensko v čele s Ficovou vládou. Jak píše český historik Jan Rychlík, slovenská vláda SMERu reagovala mnohem emotivněji než jakákoliv jiná vláda států sousedících s Maďarskem, zároveň slovenská vláda oznámila, že pokud tento zákon projde maďarským parlamentem, tak z toho Slovensko vyvodí důsledky v podobě zákona, který umožní ztrátu slovenského občanství člověku, který zažádá o občanství jiné země (Rychlík 2010). A skutečně se tak sta-

lo, slovenský parlament schválil zákon, který je označován jako protinovela k tomu maďarskému.¹⁷

Vlna kritiky se snesla na maďarský zákon také z úst kontroverzního poslance slovenského parlamentu Jána Sloty, předsedy Slovenské národní strany, který řekl, že „zde vidíme, kam směřuje maďarská společnost, skutečně se militarizuje, připravuje se na něco, co nesignalizuje nic dobrého pro jejich sousedy, jsem přesvědčený, že nová maďarská vláda kašle na smlouvu o dobrých vztazích se Slovenskou republikou [...] Trianonské trauma trápí všechny subjekty v Maďarsku, všem jde o jedno, o Velké Maďarsko, o likvidaci Trianonské smlouvy, to je začátek vojenského konfliktu [...] Všichni bychom se měli připravovat i na to nejhorší, podle všeho maďarská špička půjde dále a před ničím se nezastaví [...]“.¹⁸ Jeho slova působí až komicky, samozřejmě od schválení zákona uběhly dva roky a žádná válka nepřišla. Naopak kabinet Ivety Radičové zmínil původní Ficův protizákon o automatické ztrátě slovenského občanství při přijetí jiného tím, že občan může ztratit občanství Slovenska pouze na vlastní žádost.¹⁹

Mnohem slabší byly reakce z ostatních okolních zemí, na Ukrajině vznikl dokument v rámci Zakarpatského výboru obrany Ukrajiny, který byl vytvořen opozičními silami v rámci Zakarpatského regionu, tento dokument označuje maďarský zákon o dvojím občanství jako bezpečnostní hrozbu, ovšem v oficiální politice Ukrajiny se nic takového neobjevuje. Ukrajinská politoložka Oxana Shevel vysvětluje tento jev tím, že politika maďarské menšiny není na Ukrajině tolik citlivá jako například na Slovensku nebo v Rumunsku, neexistuje žádná iredentistická rétorika v Zakarpatské Ukrajině, která by měla ohrožovat suverenitu země. Podle ní ukrajinští Maďari sledují zákon o dvojím občanství z ryze praktického hlediska. Podle jejích slov by ale problémem bylo, kdyby byl podobný zákon schválen v Rusku, tímto směrem je oficiální politika Ukrajiny citlivější (Shevel 2010). Podobnou reakci vyvolal maďarský zákon v Rumunsku, při setkání ministrů zahraničí obou zemí se rumunský ministr Baconschi pouze ujistil u svého maďarského protějšku Martonyiho, že zákon nebude porušovat mezinárodní dohody a úmluvy,

15) Zákon o maďarském občanství, http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99300055.TV×hift=0#ljb9param, 16. 9. 2012.

16) iHNED.cz: Orbán prosadil zákon o dvojím občanství, Slováci hned zareagovali, 26. 5. 2010, <http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-43820220-orban-prosadil-zakon-o-dvojim-obcanstvi-slovaci-hned-zareagovali>, 16. 9. 2012.

17) iHNED.cz: Orbán prosadil zákon o dvojím občanství, Slováci hned zareagovali, 26. 5. 2010, <http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-43820220-orban-prosadil-zakon-o-dvojim-obcanstvi-slovaci-hned-zareagovali>, 16. 9. 2012.

18) Sme.sk: Orbán presadil zákon o dvojakom občanstve, 26. 5. 2012, <http://www.sme.sk/c/5392725/orban-presadil-zakon-o-dvojakom-obcianskosti.html>, 16. 9. 2012.

19) Týden.cz: Slovenská vláda zmírní zákon o dvojím občanství, 26. 1. 2012, <http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/slovenska-vlada-zmirni-zakon-o-dvojim-obcanstvi-192248.html>, 16. 9. 2012.

načež byl ujištěn, že tomu tak skutečně bude.²⁰ V Srbsku se reakce na maďarský zákon také nepodobá silné reakci na Slovensku, srbský politolog Nenad Rava vidí několik důvodů. Zprvce situace srbských Maďarů se velmi liší od Maďarů v jiných zemích, v Srbsku je relativně malé procento Maďarů a ti, kteří zde jsou, žijí v příhraniční oblasti Vojvodina. Dalším důvodem je úspěšná integrace srbských Maďarů do společnosti a politiky, ať už na úrovni regionální nebo státní. Zároveň mají Srbové velmi podobný zákon o dvojím občanství, podle kterého není nutný trvalý pobyt na území Srbska (Rava 2010).

Český europoslanec Libor Rouček se domnívá, že z hlediska Evropské unie tento zákon skutečně kontroverzní je a svým způsobem i provokativní, v době Schengenu není problém přecházet hranice a občan každé členské země EU je zároveň občanem EU, tudíž mu nehrozí žádná diskriminace. Jiné je to podle Roučka u Maďarů, kteří žijí mimo státy EU, například v Srbsku, na Ukrajině nebo v Chorvatsku. Pro tyto občany znamená maďarské občanství volný pohyb po zemích EU a tím pádem velké výhody.²¹ Stejný názor sdílí i Szöke, podle něj je zákon o dvojím občanství typickým příkladem zákona, který byl zpolitizován a úplně se tak vytratila jeho jakási praktičnost. Do roku 2010 bylo možné obdržet maďarské občanství, pokud byl člověk schopen dokázat, že má maďarské předky či ovládá maďarštinu, problémem bylo, že potřeboval trvalý pobyt v Maďarsku. Tento zákon je opět jen symbolickým pro občany žijící v EU, velmi nešťastné jsou proto úvahy o bezpečnostních rizicích či o expanzivním charakteru současné maďarské vlády. „*Pokud žijete na Slovensku a máte slovenský pas, můžete si zažádat o maďarský, ale pokud stále žijete na Slovensku, není vůbec důležité, že máte druhý pas, řídíte se dále slovenskými zákony, nic se pro vás nemění. Ovšem existuje skupina lidí, pro které není tento zákon pouze symbolickým, jedná se o občany Ukrajiny a Srbska, pokud si tito lidé zařídí maďarské občanství, mohou využívat veškerých výhod občana EU*“ (Szöke 2012).

Jeho slova se potvrdila během prvních několika dní, kdy vstoupil zákon v platnost. Na začátku roku 2011 se objevilo 1665 žádostí a velká většina z nich pocházela právě ze Srbska.²² Podle dostupných statistik obdrželo během jednoho roku maďarské ob-

čanství sto tisíc lidí žijících v sousedních státech, maďarský deník Magyar Nemzet poukazuje na velký zájem a dokládá to příklady z Rumunska, kde si žadatelé musí domluvit schůzku až na rok dopředu, aby mohli být uznáni jako maďarští občané.²³

Z pohledu nacionalismu tento maďarský zákon odpovídá Gellnerovým slo-
vům, jež popisují nacionalismus jako stav, kdy se podobnost v rámci určité kultury stává dostatečnou podmínkou legitimního členství, v tomto případě je členství pojato jako občanství (Gellner 2003, 405). Ovšem nemůžeme opominout opět čistě praktický úhel pohledu, který zde popisoval Szöke či Rouček, pro mnoho Maďarů žijících mimo EU je tento zákon skutečně velmi přínosný a politika Fidesz již od devadesátých let směřuje k propojení etnických Maďarů žijících v zahraničí se svou zemí. Zajímavostí je také reflexe tohoto zákona v zemích, kde žije maďarská menšina, největším kritikem bylo Slovensko, které zavedlo protiopatření v podobě zmíněné antinovely zákona o občanství, naopak ostatní státy se nijak ostře neohradily.

5. Ústava

Představení zákonů završíme tím nejdůležitějším, novou maďarskou ústavou. Původní maďarská ústava vstoupila v platnost 23. října 1989, přičemž se de iure nejednalo o novou ústavu, ale o novelizaci staré, komunistické ústavy z roku 1949, ovšem de facto se jednalo o ústavu novou, protože z původních 78 paragrafů zůstalo stejných pouze osm (Hrdličková 2008, 72–73). Zajímavostí je, že Maďarsko zůstávalo jediným státem střední a východní Evropy, který po pádu komunismu nevytvořil úplně novou ústavu.²⁴ Maďarský parlament schválil novou ústavu v dubnu 2011, pro přijetí nové ústavy bylo potřeba dvoutřetinové většiny, pro schválení hlasovalo nakonec 264 poslanců strany Fidesz, 44 poslanců bylo proti a jeden se zdržel hlasování. Opoziční strany socialistů a liberálů se hlasování nezúčastnily vůbec, podle nich je ústava výtvozem vládní většiny a neodráží tak postoj širší veřejnosti, proti byli také poslanci Jobbiku.²⁵ Ústava se opět stala terčem značné kritiky, vzhledem k šíři kritiky se zde zaměřím pouze na části, které souvisejí s tématem této práce.

20) Mediafax.ro: *Baconschi: Martonyi m-a asigurat că Ungaria va aplica legea cetățeniei evitănd discriminarea etnică*, 29. 6. 2010, <http://www.mediafax.ro/politic/baconschi-martonyi-m-a-asigurat-ca-ungaria-va-aplica-legea-cetateniei-evitand-discriminarea-etnica-6460255/>, 16. 9. 2012.

21) *Evropské zprávy: Na maďarské dvojí občanství nakonec doplatí sami Maďaři*, 7. 1. 2011, <http://www.evropskepravny.cz/blogy-komentare/1257-na-madarske-dvoji-obcanstvi-nakonec-doplati-sami-madari?calendar-date=2020-1&do=calendar-changeDate>, 16. 9. 2012.

22) *Budapest Times: Serbs would gain most from Hungarian citizenship*, 10. 1. 2011, <http://www.budapesttimes.hu/2011/01/10/serbs-would-gain-most-from-hungarian-citizenship/>, 16. 9. 2012.

23) *MNO: Lukács Csaba: Százézer*, 28. 6. 2011, http://mno.hu/vezercikk/szazezer_-187226, 16. 9. 2012.

24) *Venice commission – Opinion on the new Constitution of Hungary*, 17.-18. 6. 2011, [http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD\(2011\)016-E.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD(2011)016-E.pdf), 20. 9. 2012.

25) *České noviny: Maďarský parlament schválil novou konzervativní ústavu*, 18. 4. 2011, http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/madarsky-parlament-schvalil-novou-konzervativni-ustavu/625348&id_seznam=809, 20. 9. 2012.

Ústava je kritizována pro svůj nacionalistický charakter, odvolává se na boha, křesťanství, na vlast, na svatoštěpánskou korunu, rodinu či národní hrdost. Podle Viktora Orbána je text nové ústavy moderní, hodný 21. století a také „esteticky krásný.“ Ústava mění oficiální název země, z Maďarské republiky se stává Maďarsko. Již tato změna vyvolává vlnu nevole, maďarština totiž nezná rozdíl mezi slovy Maďarsko a Uhersko (Magyarország).²⁶ Zároveň za velmi spornou je považována věta, že „*Maďarsko, vedeno představou jednotného národa, nese odpovědnost za osud Maďarů žijících mimo jeho hranice, podporuje jejich přežití a rozvoj komunit, podporuje jejich úsilí chránit jejich maďarskou identitu a podporuje jejich spolupráci mezi sebou navzájem a s Maďarskem*“ (Článek D). Ovšem podobnou větu konstatovala i ústava původní (Článek VI).²⁷ Také se v preambuli objevuje věta „*slibujeme zachovat intelektuální a duchovní jednotu našeho národa, rozdělenou bouří minulého století*“ (Preambule).²⁸ Právě preambule obsahuje ve velké míře odkazy na národ a svým vyzněním působí silně nacionalistickým dojmem. The Economist popisuje maďarskou ústavu jako gulášovou polévku, která je všehochutí – historie i modernity.²⁹

Toho si je vědom i Szóke, když říká, že většina kritiky ohledně nacionalismu se nenechá ani tak na ústavu samotnou, jako na její preambuli. Z jeho pohledu je například odvolávání se na boha pochopitelné, pokud totiž lidé velkou většinou volili Fidesz, jeho konzervativní politiku a myšlenky, tak ústava pouze odráží vůli většiny prostřednictvím zvolené strany. Zároveň v tom může být také odraz více než čtyřicetileté vlády komunismu, jakéhosi druhého extrému oproti nynější pravicové vládě. Szóke odkazuje na jiné ústavy, které také hovoří například o boží moudrosti, ať už je to ústava irská či německá. Dalším problémem je název země, Szóke označuje kritiku vedenou kvůli přejmenování země jako umělé vytváření problémů, odkazuje při tom na politické soupeření mezi socialisty a konzervativci během prvního desetiletí tohoto století, kdy bylo symbolické, že socialisté bojovali v čele s Ferencem Gyurcsánym³⁰ za „republiku“, kdežto Viktor Orbán za „Maďarsko“. Tento souboj se nyní pouze promítl do podoby nové ústavy a tváře země (Szóke 2012).

26) Česká televize: *Maďarsko má novou ústavu – ale velmi spornou*, 18. 4. 2011, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/121438-madarsko-ma-novou-ustavu-ale-velmi-spornou/>, 20. 9. 2012.

27) *Ústava Maďarska (1989)* (<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.HUN.3-Annex2.pdf>, 6. 11. 2012).

28) *Ústava Maďarska (2012)* (<http://www.kormany.hu/download/4/c3/30000/THE%20FUNDAMENTAL%20LAW%20OF%20HUNGARY.pdf>, 21. 9. 2012).

29) *The Economist: Goulash soup*, 7. 4. 2011, <http://www.economist.com/node/18530690>, 21. 9. 2012.

30) *Předseda Maďarské socialistické strany*.

Evropská unie pověřila Benátskou komisí, aby novou maďarskou ústavu analyzovala. Ze zprávy komise vyplývá, že některé formulace v ústavě jsou opravdu zavádějící, podle zprávy je například nešťastné používání výrazu národa, mnohem lepší by podle komise bylo používat slovo občan a pojmut tak všechny osoby ve státě, i v podobě nemaďarských menšin. Na druhou stranu Maďarsko je v podstatě homogenní stát, takže pojem občan se víceméně kryje s výrazem Maďar. Zároveň se komise také vyjadřuje k větě, která činí Maďarsko odpovědné za Maďary žijící v zahraničí, tato formulace je podle komise velmi delikátním problémem, protože se dotýká svrchovanosti jiných států a je nepřilíh přeseň formulována. Komise konstatuje, stejně jako v případě tzv. Status law, že ochranu maďarských menšin v jiných státech má na starosti stát, ve kterém se tyto menšiny vyskytují, proto je velmi nešťastné formulovat v ústavě ochranu menšin na území jiných států. Podle oficiálního stanoviska maďarských zástupců je výklad této věty myšlen ve smyslu spolupráce s menšinami a jejich následné spolupráce s orgány daného státu, aby mohla být rozvíjena jejich identita, nikoli aby mohly skupiny maďarské menšiny nějakým způsobem rozhodovat o územních změnách státu.³¹ Se závěrem komise se maďarská diplomacie spokojila a znovu potvrdila, že záměrem článku ústavy nejsou žádné snahy o změny teritoriálního charakteru.³²

Mezi největší kritiky ústavy se opět zařadilo Slovensko, dle vyjádření slovenského ministerstva zahraničních věcí „*Slovenská republika odmítá uplatnění norem jakéhokoli státu na území Slovenské republiky, které by zasáhlo do jejího ústavního pořádku [...] nebo se dotklo suverenity a práv občanů*.“³³ Kritika byla společná na domácí slovenské scéně pro všechny strany napříč politickým spektrem.³⁴

Z hlediska teorie nacionalismu můžeme považovat zmíněné prvky maďarské ústavy za nacionalistické. Maďarsko opět potvrzuje Hrochova slova, kdy menšiny na územích jiného státu mohou být považovány za součást jakéhosi národního těla a je

31) *Venice commission – Opinion on the new Constitution of Hungary*, 17.-18. 6. 2011, [http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD\(2011\)016-E.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD(2011)016-E.pdf), 20. 9. 2012.

32) *Spravy.pravda.sk: Maďarsko je se závěrem Benátské komise spokojené*, *Dzurindu nechápe*, 26. 6. 2011, http://spravy.pravda.sk/madarsko-je-so-zaverom-benatskej-komisie-spokojne-dzurindu-nechape-1p5-/sk_svet.asp?c=A110624_134120_sk_svet_p29_21_9_2012.

33) *MZV: Prohlášení MZV SR k přijetí maďarské ústavy*, 18. 4. 2011, [http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_C0B1D004B5A332B-2C1257627003301E7_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&PAGE_NEWSVIEWMAINJ-DRK7X8F93=7&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/\(vw_ByID\)/ID_96243F06CD00D58DC1257876004C4E1D](http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_C0B1D004B5A332B-2C1257627003301E7_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&PAGE_NEWSVIEWMAINJ-DRK7X8F93=7&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/(vw_ByID)/ID_96243F06CD00D58DC1257876004C4E1D), 21. 9. 2012.

34) *Sme.sk: Maďarský parlament přijal návrh nové ústavy*, 18. 4. 2011, <http://www.sme.sk/c/5857162/madarsky-parlament-prijal-navrh-novej-ustavy.html>, 21. 9. 2012.

potřeba je chránit (Hroch 2011, 236). V ústavě se odkazuje na historii, na kulturu a tradici, ze které maďarská státnost vychází, tím se potvrzují slova o emočním prvku, který musí nacionalismus obsahovat. Zároveň se zde mohou použít Gellnerova slova, jež označují nacionalismus za politický princip, podle kterého je základním sociálním pou-tem určité kultury podobnost. Mezi lidmi může existovat jakékoli pojetí autority, ovšem její legitimita závisí na faktu, že členové dotyčné skupiny patří ke stejné kultuře – národu (Gellner 2003, 405). V ústavě se nemluví o občanech, ale o maďarském národu. Nutno podotknout, že takto je formulována hlavně preambule ústavy. Popsané prvky ústavy mají podle mého názoru pouze marginální vliv a jsou symbolického rázu, ať už se jedná o přejmenování země, článku o ochraně Maďarů za hranicemi či preambuli, která nemá žádný vliv na fungování systému. Dále je nutné vzít v potaz, že kritika primárně nesmě-řuje k nacionalistickému tónu, kritizovány jsou například záležitosti okolo soudnictví, nemožnosti utvořit homosexuální manželství či zákazu potratů.³⁵ V tomto se také odrá-ží celý konzervativní styl politiky strany Fidesz.

6. Jobbik a Maďarská garda

Fidesz a jeho kroky v čele země můžeme z hlediska nacionalismu označit pouze jako symbolické, oproti tomu stranu Jobbik lze jednoznačně označit jako populistickou a silně nacionalistickou. Česká historička Eva Irmanová ovšem vylučuje tendence českého tisku, který velmi často označuje stranu jako neonacistickou či fašistickou.³⁶ Přestože Jobbik jako strana s nulovým koaličním potenciálem nemá žádný vliv na fungování současné politiky Maďarska, jeho charakter a zaměření je pro tento článek přeci jen důležité a sto-jí za krátké představení. Strana vznikla v roce 2003 na popud konzervativních studentů vysokých škol a na svých stránkách se prezentuje jako „konzervativní, radikálně vlaste-necká křesťanská strana,“ která má za cíl „chránit maďarské zájmy a hodnoty, což je v pro-tikladu s tendencemi vymýtit národ jako základní lidské společenství.“³⁷ Strana dosáhla největšího úspěchu při posledních parlamentních volbách v roce 2010, kdy skončila

na třetím místě se ziskem 12 %.³⁸ Předsedou strany je Gábor Vona.³⁹ Jobbik se považuje za stranu, která se jako „první strana postavila proti jednomu ze základních problémů ma-ďarské společnosti [...] rostoucí romské populaci [...] a fenoménu cikánské kriminality.“⁴⁰ Přestože by bylo jistě zajímavé zabývat se touto problematikou, tématem práce je odkaz Trianonské smlouvy v současné maďarské politice, proto se zaměříme na tuto reflexi.

V rozhovoru pro rakouský týdeník Zur Zeit Gábor Vona charakterizuje Tria-nonskou smlouvu nikoli jako smlouvu, ale jako diktát. Diktát, který znamenal konec vel-kého maďarského království, podle něj je Trianon pro Maďary „synonymem pro pokus o likvidaci maďarského národa [...], tato ztráta strategicky, kulturně a hospodářsky vý-znamných území a obyvatel měla za následek demografické, ekonomické a kulturní ztráty, které pocítujeme dodnes.“⁴¹ Vona zároveň označuje jako poslední opravdovou politickou elitu tu z meziválečného Maďarska, podle něj pak přišla pouze elita internacionalistů a momentálně zde existuje elita globalistů, žádná z nich nezastupuje zájmy národa. Dle Vony se snaží národní vlády států, na kterých žije maďarská menšina, asimilovat tuto menšinu mezi své obyvatele násilným způsobem a nenapomáhá tomu ani EU, která by paradoxně měla odbourávat hranice států a zlepšovat vztahy mezi nimi. Na otázku o re-vizi Trianonských hranic Vona odpovídá, že aby to bylo skutečně možné, tak je potřeba mít politické elity, které „budou sloužit zájmům národa“.⁴²

V programu strany Jobbik, který zveřejnila před posledními parlamentními volbami, můžeme najít několik zmínek o Trianonské smlouvě. V kapitole „Sjednocení národ v zahraniční politice Maďarska“ strana zmiňuje nutnost ekonomického a kulturní-ho sjednocení, automatické občanství pro všechny Maďary za hranicemi, zřízení minis-terstva národní politiky či přeshraniční regionální spolupráci a rozvoj. Podle Jobbiku je nutné sjednotit státní hranice s těmi národními, přičemž píše o „Trianonské mírové smlou-vě, [...] která rozdělila naše národní tělo.“ V programu se ovšem explicitně strana nevyja-dňuje ke způsobu sjednocení státních a národních hranic, z textu dále vyplývá, že strana je spíše pro návrat Maďarů na své území kvůli vymírání a nutnosti zachránit maďarský

35) České noviny: Maďarský parlament schválil novou konzervativní ústavu, 18. 4. 2011, http://www.ceskenoviny.cz/zpravy/madarsky-parlament-schvalil-novou-konzervativ-ni-ustavu/625348&id_seznam=809, 20. 9. 2012.

36) Česká televize: Eva Irmanová v pořadu Hyde park Česká televize, 14. 2. 2012, <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/212411058080214-hy-de-park/>, 25. 9. 2012.

37) Jobbik: A short summary about Jobbik, dostupné na: http://www.jobbik.com/about_jobbik/3207.html, 21. 9. 2012.

38) Oficiální stránky maďarských voleb – výsledky parlamentních voleb z roku 2010, <http://www.valasztas.hu/dyn/pv10/outroot/vdin2/en/l50.htm>, 24. 9. 2012.

39) Jobbik: A short summary about Jobbik, http://www.jobbik.com/about_jobbik/3207.html, 21. 9. 2012.

40) Jobbik: A short summary about Jobbik, http://www.jobbik.com/about_jobbik/3207.html, 21. 9. 2012.

41) zurZEIT: Tragödie für Europe als Ganzes, Nr. 24/2010, <http://www.zurzeit.at/index.php?id=1011>, 21. 9. 2011.

42) zurZEIT: Tragödie für Europe als Ganzes, Nr. 24/2010, <http://www.zurzeit.at/index.php?id=1011>, 21. 9. 2011.

národ jako takový. Zajímavostí může být fakt, že se strana zasazuje o vytvoření Trianonského muzea v Budapešti, které bude připomínat, že „*tato tragédie je stále v lidech*.“⁴³

Toto symbolické gesto jde ruku v ruce s každoročními vzpomínkovými akcemi, které Jobbik pořádá na několika místech v Maďarsku. Podle Šutaje se například v roce 2008 na území Maďarska konalo kolem 150 akcí, které souvisely s Trianonskou smlouvou a organizoval je Jobbik (Šutaj 2010, 81). Tyto akce jsou organizovány spolu s dalšími nacionalistickými organizacemi, hlavně Maďarskou gardou.

7. Maďarská garda

Přestože primárním cílem tohoto článku není popis maďarské extremistické scény, tak vzhledem k propojení tohoto tématu s tématem Trianonu považuji za vhodné alespoň v krátkosti představit formaci, která je odnoží parlamentní strany Jobbik a stála za pořádáním velké většiny akcí připomínající podpis Trianonské smlouvy. Téma Maďarské gardy se velmi často také objevuje v českých médiích, které na příkladu gardy poukazuje na silný nacionalistický charakter celého Maďarska.

Podle oficiálních stránek vznikla Maďarská garda v roce 2007 v důsledku toho, že „*Maďarsko není schopné duševní, fyzické a duchovní sebeobrany*.“ Členové gardy by měli procházet duševním, fyzickým a duchovním školením, aby byli schopni „*udržovat veřejný pořádek, chránit maďarskou kulturu a bránit národ v mimořádných situacích*.“ V čele maďarské gardy stál předseda strany Jobbik Gábor Vona.⁴⁴ Garda organizovala mnoho akcí u příležitosti výročí Trianonu, ať už to byly hudební koncerty⁴⁵ či jen shromáždění v nutnosti „*připomenutí si smutné události*“, jakou byl Trianon.⁴⁶

Maďarská garda byla po dvou letech rozpuštěna městským soudem v Budapešti kvůli porušení zákona o spolcích, následně byla vytvořena stejná organizace s názvem Nová maďarská garda, velmi příhodné je zde proto srovnání s českou Dělnickou stranou, posléze Dělnickou stranou sociální spravedlnosti. V důsledku politických změn v roce 2010 ovšem dochází k vnitřním neshodám a garda se rozděluje na dvě usku-

43) Jobbik: Předvolební program strany Jobbik, části: VII.2.4 a V/3, <http://www.jobbik.hu/sites/jobbik.hu/download/Jobbik-program2010OGY.pdf>, 20. 9. 2012.

44) Magyar Garda: Zakládající prohlášení Maďarské gardy, http://magyargarda.hu/alapito_nyilatkozat, 26. 9. 2012.

45) Magyar Garda: Ismerős Arcok koncert Trianon évfordulóján, 8. 6. 2008, <http://magyargarda.hu/node/1487>, 26. 9. 2012.

46) Magyar Garda: A verőcei Trianon-megemlékezés, 17. 6. 2009, <http://magyargarda.hu/node/4062>, 26. 9. 2012.

pení, která jsou již marginálního charakteru.⁴⁷ Podle zprávy Amnesty International tato uskupení podnikají hlavně protiromské pochody a stávají se spíše nedůležitými organizacemi bez jakéhokoliv vlivu.⁴⁸

V současné maďarské politice neexistuje lepší příklad strany a organizace, které by více odpovídaly definici nacionalismu. Jobbik ve svém programu mluví v souvislosti s Trianonskou smlouvou o rozdělení národního těla, jeho předseda mluví o likvidaci maďarského národa a všechny akce spojené s Jobbikem a Maďarskou gardou reflektují důsledky Trianonské smlouvy. Používány jsou symboly, vlajky, projevy, v podstatě vše, co popisuje Hroch v jeho typologii symbolů, které pomáhají šířit národní identitu a nacionalismus (Hroch 2011, 240). Silná pozice Jobbiku a účast jeho členů v maďarském parlamentu odráží vůli voličů, která v tomto případě sice směřuje k určitému národnímu cítění a snahy o vyrovnání se s minulostí, ovšem hlavním tématem jsou problémy s romskou menšinou na jeho území. Proto také primárně vznikla Maďarská garda, která měla chránit Maďary před kriminalitou romské menšiny. Vzhledem k dnešní situaci, kdy se garda rozdělila na několik skupin, je její budoucí role v Maďarsku spíše symbolického charakteru, přesto právě spojení této polovojsenské organizace s parlamentní stranou činilo gardu svým způsobem výjimečnou. Szöke mluví o klesající tendenci podpory Jobbiku a zároveň Maďarské gardy, což je jev, se kterým se musí smířit většina extremistických stran a skupin, pokud se dostanou k moci, v tomto případě do parlamentu. Tyto strany a skupiny pak musejí zaujmout jistou pozici, musejí taktizovat, což v opozici nemusely a mohly si svá hesla a kritiku hlásat jakýmkoli způsobem. Zároveň je mizející podpora dána také vládní politikou, která se soustředí na posílení policie a bezpečnostních složek, což utlumuje potřebu mít v okolí osoby spojené s gardou (Szöke 2012).

8. Závěr

Na závěr si zde dovolím citovat úryvek z rozhovoru vedený s maďarským velvyslancem působícím v Praze, který odpovídá na otázku, co pro něj znamená Trianonská smlouva: „*Musíme k tomuto tématu přistupovat v širším kontextu, [...] Maďarsko ztratilo 20. století. Nejdříve ztratilo první světovou válku, poté přišel Trianon, dále Maďarsko nešťastně sklouzlo na špatné straně do druhé světové války, nakonec se vrátilo do trianonských hranic a záhy přišla čtyřicetiletá sovětská okupace a diktatura. Nebylo to pro Maďarsko dobré století a Trianon je bohužel jeho součástí*“ (Szöke 2012).

47) Athenainstitute.eu: New Hungarian guard, 22. 3. 2012, dostupné na: <http://www.athenainstitute.eu/en/map/olvas/42>, 24. 3. 2012.

48) Amnesty International: Hungary – Amnesty International report 2010, <http://www.amnesty.org/en/region/hungary/report-2010>, 25. 9. 20120.

A skutečně, od podpisu Trianonské smlouvy uplynulo více než devadesát let a přesto jsou její odkazy v maďarské společnosti i politice dodnes patrné. Maďarsko přišlo vlivem vítězných mocností, které spíše než wilsonovský ideál o sebeurčení národů uplatňovaly politiku vítězů a poražených, o velkou část území a obyvatel. Maďarsko se kvůli územním změnám dostalo do ekonomických a sociálních problémů, které byly v meziválečném čase reflektovány revizionistickou politikou, jež se snažila zvrátit důsledky Trianonské smlouvy. Tato politika přivedla Maďarsko během druhé světové války do náručí Německa a Itálie s nadějí, že k revizi hranic opravdu dojde. Po prohrané válce přišla komunistická diktatura, která se snažila stírat nacionalismus jako takový, takže během čtyřiceti let byla problematika menšin žijících v sousedních státech utištěna komunistickou ideologií.

Po přechodu k demokracii byla otázka maďarských menšin v okolních státech opět otevřená, během devadesátých let se na maďarské politické scéně objevují silnější nacionalistické tendence, což se odráží na charakteru maďarských politických stran a celého stranického systému. Objevují se extrémně radikální strany, které si revizi hranic dávají přímo do svého programu. Během dvaceti let dochází k postupnému uklidnění.

Rétorika a celá politika strany Fidesz se během devadesátých let změnila k nepoznání od té původní, vzniknuvší na konci let osmdesátých. Od poloviny devadesátých let je zde ale velmi silná tendence zařazovat do svého programu témata etnických Maďarů žijících v jiných státech a klást důraz na jejich práva. Drtivé vítězství v posledních parlamentních volbách pak dovoluje straně Fidesz svou politiku uplatňovat bez větších problémů.

Fidesz schválil zákon, který označuje 4. červen, tedy den podpisu smlouvy, jako Den národní soudržnosti. Tento zákon můžeme označit jako nacionalistický, přesto by bylo krátkozraké nezabývat se i jinými aspekty, které vedly k jeho schválení. Totéž platí i pro zákon o dvojím občanství či pro některé pasáže z nové maďarské ústavy, přestože z hlediska teorie vykazují nacionalistický charakter. Zákon o národní soudržnosti byl mimo jiné snahou vládní strany Fidesz oslabit extrémně radikální stranu Jobbik, která měla podle Szökeho dvě hlavní témata, která ji přinesla popularitu (Szöke 2012). Zákon o dvojím občanství je pro většinu etnických Maďarů žijících za hranicemi země v EU symbolického charakteru, ovšem pro Maďary žijící mimo státy EU je velmi praktickým a účelným. Také nacionalistický nádech nové ústavy bych označil spíše jako symbolický, silně nacionalistická je preambule, která nemá žádný vliv na fungování politického systému. Věta o „odpovědnosti Maďarska za Maďary žijící za hranicemi“ může působit kontroverzně a nešťastně, přesto si myslím, že je její váha opět jen symbolická.

Jobbik dosáhl jako radikální a nacionalistická strana velkého úspěchu při posledních volbách, může se zdát, že občané Maďarska volili Jobbik hlavně kvůli svému nacionalistickému étosu, ovšem opět by bylo velmi krátkozraké domnívat se, že toto téma bylo pro tak silnou podporu nejdůležitějším. Jak jsem zmínil výše, Jobbik se zamě-

řil kromě odkazů na minulost a hlásání hesel o národu na romskou problematiku, která je dle Szökeho jeho hlavním a rozhodujícím tématem (Szöke 2012). Z této parlamentní strany pak vychází polovojské uskupení Maďarská garda. Ta je svým způsobem výjimečná – kde v Evropě můžeme nalézt radikální, nacionalistické a polovojské hnutí, které vychází z parlamentní strany? Ovšem při představení tohoto uskupení docházíme k závěru, že přestože se v rétorice gardy objevují silně nacionalistické rysy, tak hlavním důvodem jeho vzniku byla opět spíše romská otázka. Momentální stav, ve kterém se Maďarská garda „převtělená“ do Nové maďarské gardy nachází, považuji za marginální a pro politický systém nedůležitý.

Cílem tohoto článku bylo poukázat na reflexi Trianonské smlouvy prostřednictvím analýzy zákonů. Předpokladem bylo, že vliv nacionalismu a s tím související odkaz Trianonské smlouvy je stále velmi silný, hlavně v posledních letech, kdy se Maďarsko potýká s ekonomickými problémy a nacionalistické tendence tak mohou zesilovat. Z výše popsaného je skutečně jasné, že reflexe Trianonské smlouvy a její odkaz hraje v současné politice opravdu svou roli. Na druhou stranu, pokud nepočítáme nacionalistickou stranu Jobbik, která sklízí úspěchy i s jinými tématy, tak v porovnání s meziválečným Maďarskem či Maďarskem v devadesátých letech nacionalistické tendence klesají, a pokud se objeví, tak pouze v podobě symbolických gest či zákonů. Vzhledem k situaci, ve které se Maďarsko nachází, by bylo s podivem, kdyby se otázka etnických Maďarů žijících v jiných zemích žádným způsobem na maďarské politické scéně nereflektovala.

Seznam zdrojů

Literatura

BENDA, Lukáš (1999): Nacionalismus v současném maďarském stranickém systému. In: Dančák, Břetislav a Fiala, Petr (eds.): *Nacionalistické politické strany v Evropě*. Brno: Masarykova univerzita, s. 110–119.

GELLNER, Ernest (2003): Nacionalismus. In: Hroch, Miroslav (ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 403–417.

HLOUŠEK, Vít (2006): Maďarsko. In: Strmiska, Maxmilian a kol.: *Politické strany moderní Evropy*. Praha: Portál, s. 480–496.

HRDLIČKOVÁ, Blanka (2008): Maďarsko. In: Cabada, Ladislav a kol.: *Nové demokracie střední a východní Evropy*. Praha: Oeconomica, s. 66–86.

HROCH, Miroslav (2011): *Národy nejsou dílem náhody. Příčiny a předpoklady utváření moderních evropských národů*. Praha: Sociologické nakladatelství.

KEDOURIE, Elie (2003): Nacionalismus. In: Hroch, Miroslav (ed.): *Pohledy na národ a nacionalismus*. Praha: Sociologické nakladatelství, s. 100–109.

RAVA, Nenad (2010): *Changes in the Hungarian citizenship régime – Impact on Serbia*. (<http://eudo-citizenship.eu/citizenship-news/306-hungarian-government-proposes-access-to-citizenship-for-ethnic-hungarians-in-neighbouring-countries>, 1. 9. 2012).

RYCHLÍK, Jan (2010): Mnoho povyku pro nic. *Listy* 3/2010. (<http://www.listy.cz/archiv.php?cislo=103&clanek=031016>, 30. 3. 2012).

SHEVEL, Oxana (2010): *Ukraine: Reactions to the Hungarian Citizenship Law* (<http://eudo-citizenship.eu/citizenship-news/345-ukraine-reactions-to-the-hungarian-citizenship-law>, 1. 9. 2012).

SPINNER, Maximilian (2002): *The national question in contemporary Hungarian politics*. Munich: Grin Verlag.

STEWART, Michael (2002): *The Hungarian Status Law: A new European form of Transnational politics?* (<http://www.transcomm.ox.ac.uk/working%20papers/WPTC-02-09%20Stewart.pdf>, 8. 11. 2012).

STRÁŽAY, Tomáš (2011): Ilúzie a dezilúze v slovensko-maďarských vzťahoch. *Zahraničná politika* 6/2011 (<http://www.zahraničnapolitika.sk/index.php?id=861>, 28. 3. 2012).

ŠUTA J, Štefan (2010): Variace stop Trianonu v politické paměti. In: Dejmek, Jindřich a Loužek, Marek: *Trianonská smlouva – devadesát let poté*. Praha: CEP, s. 69–96.

TOKA, Gabor (2004): Hungary. In: Berglund, Sten, Ekman, Joakim a Aarebrot, Frank H.: *The Handbook of Political Change in Eastern Europe*. Chettenham: Edward Elgar Publishing Limited, s. 290–330.

Prameny

Ústava Maďarska (2012) (<http://www.kormany.hu/download/4/c3/30000/THE%20FUNDAMENTAL%20LAW%20OF%20HUNGARY.pdf>, 21. 9. 2012).

Ústava Maďarska (1989) (<http://www2.ohchr.org/english/bodies/cescr/docs/E.C.12.HUN.3-Annex2.pdf>, 6. 11. 2012).

Zákon o národní soudržnosti (http://img.ihned.cz/attachment.php/780/25871780/s8ajURFnOS6Ltl3qHQPWgepofEKIJiu/TrianDen_narodni_soudrznosti.pdf, 21. 9. 2012).

Zákon o maďarském občanství (http://net.jogtar.hu/jr/gen/hjegy_doc.cgi?docid=99300055.TV&time-shift=0#lbgpparam, 16. 9. 2012).

Internetové zdroje

Amnesty International: *Hungary – Amnesty International report 2010*, <http://www.amnesty.org/en/region/hungary/report-2010>, 25. 9. 2012.

Athenainstitute.eu: *New Hungarian guard*, 22. 3. 2012, <http://www.athenainstitute.eu/en/map/olvas/42>, 24. 3. 2012.

BBC: *Hungary in EU presidency history carpet row*, 14. 1. 2011, <http://www.bbc.co.uk/news/world-europe-12194899>, 10. 9. 2012.

BBC: *Hungary „Status law“ irks neighbours*, BBC News, 19. 6. 2001, <http://news.bbc.co.uk/2/hi/world-monitoring/media-reports/1397385.stm>, 10. 9. 2012.

Budapest Times: *Serbs would gain most from Hungarian citizenship*, 10. 1. 2011, <http://www.budapesttimes.hu/2011/01/10/serbs-would-gain-most-from-hungarian-citizenship/>, 16. 9. 2012.

Česká televize: *Eva Imranová v pořadu Hyde park České televize*, 14. 2. 2012, <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10252839638-hyde-park-ct24/1212411058080214-hyde-park/>, 25. 9. 2012.

Česká televize: *Maďarsko má novou ústavu – ale velmi spornou*, 18. 4. 2011, <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/svet/121438-madarsko-ma-novou-ustavu-ale-velmi-spornou/>, 20. 9. 2012.

České noviny: *Maďarský parlament schválil novou konzervativní ústavu*, 18. 4. 2011, http://www.ceskenoviny.cz/zpravny/madarsky-parlament-schvalil-novou-konzervativni-ustavu/625348&id_seznam=809, 20. 9. 2012.

Evropské zprávy: *Na maďarské dvojí občanství nakonec doplatí sami Maďaři*, 7. 1. 2011, <http://www.evropske-zpravny.cz/blogy-komentare/1257-na-madarske-dvoji-obcanstvi-nakonec-doplati-sami-madari?calendar-date=2020-1&do=calendar-changeDate>, 16. 9. 2012.

Fidesz: *A Fidesz története*, <http://www.fidesz.hu/index.php?Cikk=60>, 27. 9. 2012.

Fidesz: *Nemzeti Ügyek Politikája 2012*, http://static.fidesz.hu/download/481/nemzeti_ugyek_politika-ja_8481.pdf, 8. 11. 2012.

iDNES.cz: *Maďaři mají místo Entropy běhoun. Češi byli aspoň vtípni, zlobí se Brusel*, 14. 1. 2012, http://zpravy.idnes.cz/madari-maji-misto-entropy-behoun-cesi-byli-aspon-vtipni-zlobi-se-brusel-ino-/zahranicni.asp?c=A110114_131229_zahranicni_aha, 10. 9. 2012.

iHNED.cz: *Orbán prosadil zákon o dvojím občanství, Slovinci hned zareagovali*, 26. 5. 2010, <http://zpravy.ihned.cz/svet/c1-43820220-orban-prosadir-zakon-o-dvojim-obcanstvi-slovinci-hned-zareagovali>, 16. 9. 2012.

iHNED.cz: *Zákon o národní soudržnosti*, http://img.ihned.cz/attachment.php/780/25871780/s8ajURFnOS6Ltl3qHQPWgepofEKIJiu/TrianDen_narodni_soudrznosti.pdf, 10. 9. 2012.

Jobbik: *A short summary about Jobbik*, dostupné na: http://www.jobbik.com/about_jobbik/3207.html, 21. 9. 2012.

Jobbik: *Předvolební program strany Jobbik, části: VII. 2.4 a V/3*, <http://www.jobbik.hu/sites/jobbik.hu/download/Jobbik-program2010OGY.pdf>, 20. 9. 2012.

Klaus.cz: *Tiskové prohlášení k Zákonu o národní soudržnosti přijatém v parlamentu Maďarské republiky*, 4. 6. 2010, <http://www.klaus.cz/clanky/2620>, 10. 9. 2012.

Magyar Garda: *A verőcei Trianon-megemlékezés*, 17. 6. 2009, <http://magyargarda.hu/node/4062>, 26. 9. 2012.

Magyar Garda: *Ismerős Arcok koncert Trianon évfordulóján*, 8. 6. 2008, <http://magyargarda.hu/node/1487>, 26. 9. 2012.

Magyar Garda: *Zakládající prohlášení Maďarské gardy*, http://magyargarda.hu/alapito_nyilatkozat, 26. 9. 2012.

Mediafax.ro: *Baconschi: Martonyi m-a asigurat că Ungaria va aplica legea cetățeniei evitând discriminarea etnică*, 29. 6. 2010, <http://www.mediafax.ro/politic/baconschi-martonyi-m-a-asigurat-ca-ungaria-va-aplica-legea-cetateniei-evitand-discriminarea-etnica-6460255/>, 16. 9. 2012.

MNO: *Lukács Csaba: Százézer*, 28. 6. 2011, http://mno.hu/vezercikk/szazezer_-187226, 16. 9. 2012.

MZV: *Prohlášení MZV SR k přijetí maďarské ústavy*, 18. 4. 2011, [http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_CoB1D004B5A332B2C1257627003301E7_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&PAGE_NEWSVIEWMAINJDRK7X8F93=7&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/\(vw_ByID\)/ID_96243F06CD00D58DC1257876004C4E1D](http://www.mzv.sk/servlet/content?MT=/App/WCM/main.nsf/vw_ByID/ID_CoB1D004B5A332B2C1257627003301E7_SK&OpenDocument=Y&LANG=SK&PAGE_NEWSVIEWMAINJDRK7X8F93=7&TG=BlankMaster&URL=/App/WCM/Aktualit.nsf/(vw_ByID)/ID_96243F06CD00D58DC1257876004C4E1D), 21. 9. 2012.

Oficiální stránky maďarských voleb – výsledky parlamentních voleb z roku 2010, <http://www.valasztas.hu/dyn/pv10/outroot/vdin2/en/150.htm>, 5. 8. 2012.

Sme.sk: *Maďarský parlament přijal návrh nové ústavy*, 18. 4. 2011, <http://www.sme.sk/c/587162/madarsky-parlament-prijal-navrh-novej-ustavy.html>, 21. 9. 2012.

Sme.sk: *Orbán prosadil zákon o dvojakom občianstve*, 26. 5. 2012, <http://www.sme.sk/c/5392725/orban-prosadir-zakon-o-dvojakom-obcianstve.html>, 16. 9. 2012.

Spravy.pravda.sk: *Maďarsko je se závěrem Benátské komise spokojené, Dzurindu nechápe*, 26. 6. 2011, http://spravy.pravda.sk/madarsko-je-so-zaverom-benatskej-komisie-spokojne-dzurindu-nechape-1p5-/sk_svet.asp?c=A110624_134120_sk_svet_p29, 21. 9. 2012.

The Economist: *Goulash soup*, 7. 4. 2011, <http://www.economist.com/node/18530690>, 21. 9. 2012.

Tyden.cz: *Slovenská vláda zmírní zákon o dvojím občanství*, 26. 1. 2012, http://www.tyden.cz/rubriky/zahranici/evropa/slovenska-vlada-zmirni-zakon-o-dvojim-obcanstvi_192248.html, 16. 9. 2012.

Venice commission – *Opinion on the new Constitution of Hungary*, 17.-18. 6. 2011, [http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD\(2011\)016-E.pdf](http://www.venice.coe.int/docs/2011/CDL-AD(2011)016-E.pdf), 20. 9. 2012.

zurZEIT: *Tragödie für Europe als Ganzes*, Nr. 24/2010, <http://www.zurzeit.at/index.php?id=1011>, 21. 9. 2011.

Rozhovory

SZÖKE, László (29. 2. 2012). Pers. kom.

Summary

More than ninety years have passed since the signing of the Treaty of Trianon, but, nonetheless, its legacy is still very visible both in Hungarian politics and in Hungarian society. After the 2010 parliamentary election, the conservative right-wing Fidesz party gained power and in the following two years, the party passed a number of laws the character of which actually reflects the Treaty of Trianon. The after-war treaty is also an ideal topic for the election manifesto of another party, which entered the parliament at the same time, the nationalist Jobbik party. The objective of this article is to analyse the laws the character of which refers to the Treaty of Trianon. Because of the time-limitation set in this article, the Fidesz party, which, thanks to their results in the last election, found themselves in an extraordinary position and which pass the above mentioned laws and is the most influential party of the political system, will also be introduced in the article. The article also includes brief introductions of the strongly nationalist Jobbik, the existence of which is significantly based on the issue of the Treaty of Trianon. In the analytical part, the article presents viewpoints of both the critics and the supporters of those political phenomena.

Fidesz have passed a law that establishes the 4th of June, or, in other words, the day of the signing of the Treaty, to be the Day of National Unity. This bill can be considered nationalist, however, it would be shallow not to take into account also some of the other aspects, that led to its passing. The same also applies to the law on dual citizenship and also to some parts of the new Hungarian constitution, even though they, according to the definitions given by the theorists of nationalism, are of nationalist character.

The law on National Unity was, among other things, also part of the efforts of Fidesz to appeal to the voters of the radical Jobbik and thus to weaken the party, because Jobbik based their existence among other things also on the issue of the unresolved Hungarian past, which some of the voters could identify with. For the majority of the ethnic Hungarians living outside of Hungary in the EU, the law on dual citizenship is only of a symbolic character. However, for the Hungarians living outside of the EU, it is very practical and purposeful, due to the broader scope of possibilities it provides them with. I would also consider the nationalist element of the new constitution rather symbolic; the preamble is strongly nationalist but it does not have any impact on the functioning of the political system. The often criticised sentence about the responsibility Hungary has for the Hungarians living outside Hungary, which can come across controversial and unfortunate, does appear in the constitution, however, a similar statement was also included in the previous constitution.

Even though Jobbik also reached a significant success in the last parliamentary election, their nationalist ethos and the topic of the unresolved Hungarian past were not the primary reasons for their remarkable popularity, it was rather the discontentment of the citizens with the long-lasting problems with the Romany minority that provided the party with a significant number of votes. After all, social problems are also the reason behind the popularity of the semi-military formation Hungarian Guard, the position of which is, however, now very marginal. From what was described above, it is clear that the issue of the Treaty of Trianon still plays a symbolic role on the Hungarian political scene, however, it would be surprising if the issue of the ethnic Hungarians living in other countries was not in any way reflected in the Hungarian political scene.